

”התבוללות ישראלית”

(תגובה למאמרו של ד”ר אשר כהן)

קראתי את מאמרו המצויין והמפוכח של ד”ר כהן על מצב ההתבוללות הפנימית של עם ישראל בתוככי מדינת ישראל. בסוף סקירתו הוא קורא לציונות הדתית להרים את דגל הגיור ולאמץ את הנושא הזה כאתגר מרכזי לאומי. ברצוני להתייחס למספר נקודות מתוך היכרותי את הנושא מקרוב לאחר חמש שנות עבודה כמנכ”ל מנהל הגיור מטעם הרבנות הראשית לישראל.

1. העיקר חסר מן הספר!

בכל המאמר לא מצאתי שום מילת ביקורת כלפי מקור הבעיה, והיא העובדה שמדינת ישראל מאפשרת לכל כך הרבה לא-יהודים לבוא בשעריה. כמדומני, שהגיע הזמן לתבוע שינוי מדיניות משני גורמים: הכנסת והסוכנות היהודית.

מהגרים אלו עולים למדינת ישראל בזכות חוק השבות אשר מקנה אזרחות להרבה צאצאי יהודים. לא אכנס למכלול הנושא מקוצר היריעה אבל כאן מקור הבעיה. בביקורי בקונסוליות בחמ”ע, נוכחתי לדעת שהקונסולים לרוב עושים את עבודתם נאמנה, ומנסים למנוע כניסה מכל מי שאינו זכאי לכך מכוח חוק השבות. הם גם מנסים לברר את יהדותם על פי ההלכה של העולים היהודים עד כמה שידם מגעת. אך הם חסרי אונים כלפי זכאים צאצאי יהודים שאין בינם ליהדות כלום אלא הנייר בלבד. ידעתי גם ידעתי, שהמצב הפוליטי בארץ כיום אינו בשל לשינוי בחוק השבות, אך ניתן לתקן תקנות פשוטות מבלי לשנות חוק על מנת להגביל או להקשות את עליית הלא-יהודים, כגון: שנכדים ליהודי שאינם יהודים ויכלו להגר לארץ רק בתנאי שהסבא היהודי עולה אתם וכדו’.

הזירה השנייה לשינוי מדיניות היא הסוכנות היהודית.

בכל הפעילות של הסוכנות בחמ”ע יש עידוד מוצהר של צירוף לא-יהודים לפעילות בתנאי שיש קשר כלשהו ליהדות - אפילו הרחוק ביותר, ולפעמים גם זה לא. פעילות זו היא במסגרת מחנות וסמינרים לבני נוער וסטודנטים, אולפני עברית, סמינרים של עלייה ותעסוקה למבוגרים, ייעוץ עלייה ועוד ועוד. אין אף יועץ עלייה שעובד מטעם הסוכנות שינסה לשכנע משפחות שלמות של לא-יהודים לא להגר לארץ, אלא להפך, ואם יקרה דבר כזה, הוא יפטר מייד.

הסוכנות מצהירה בכל פורום שהיא פועלת על פי חוק השבות, אבל אף חוק אינו מחייב אותה להפעיל מחנות קיץ שמשותפים בהם 80% לא-יהודים, לאפשר לכל אדם להיכנס בשערי האולפנים שלה לעברית, או לממן את העלייה לארץ (כרטיס נסיעה ועוד הטבות) למי שאינו יהודי.

אחת השאלות שנשאל כל מדריך היוצא מטעם הסוכנות לעבוד בחמ”ע היא האם הוא מוכן לעבוד עם לא-יהודים, ומי שמביע הסתייגות אינו מתקבל למשלחת.

בקרב חלק מהשליחים של הסוכנות בחמ”ע יש אי נחת רבה מהמדיניות המוצהרת של הכללת לא-יהודים במערכת, אך קצרה ידם מלשנות מדיניות זו. השינוי יכול לבוא בדרגים הפוליטיים של הסוכנות בלבד או באמצעות התורמים הכבדים של הסוכנות בארה”ב.

2. גיור המוני אינו מעשי

בשנתיים האחרונות עלו לארץ מחבר העמים לשעבר כ-30,000 עולים כל שנה שמתוכם לפחות 2/3 לא-יהודים, כלומר, סך הכול כ-40,000 לא יהודים בשנתיים, לכל הפחות (נתון זה אינו כולל את עליית הפלשמורה).

ההלכה היהודית, כפי שאנו מכירים אותה היום, אינה יכולה לפתור בעיה בכמות כזאת באמצעות גיור. כפי שהכרתי מקרוב את עבודת בתי הדין לגיור במשך שנים רבות, הם מותחים את הלכות גיור עד קצה גבול היכולת ההלכתית על מנת לקבל את כל הדופקים על שערי בית הדין. יש מעט שניתן עוד לעשות בתחום זה מבלי לשנות את הלכות קבלת גרים מן היסוד; דבר שאינו רק בידיה של הציונות הדתית, גם אילו יהיו בתוכה פוסקי הלכה שיסברו שהדבר נכון. מי שיעשה כך ייקח על עצמו אחריות כבדה של רמיית הגרים בדומה למה שקורה עם הרבה גרים המגיעים לארץ מארצות הברית. הם בטוחים שהם יהודים גמורים, ורק כשהם באים לכאן, והם או ילדיהם רוצים להתחתן, הם מגלים שהם אינם יהודים בעיני היהדות האורתודוקסית. כך יקרה לגרי הציונות הדתית בארץ במידה ויהיו מישוה לדון בגיור שלא על פי ההלכה המקובלת.

אחת ההצלחות החשובות ביותר של בתי הדין לגיור הפועלים כיום היא שהגרים מתקבלים כיהודים לכל דבר על ידי כלל היהודים כולל חרדים, למעט שוליים קיצוניים.

3. גיור בתהליך מזורז

פעם שמעתי הצהרה מרב חשוב ומקורי שאמר שאילו היה הדבר תלוי בו היה לוקח את כל הלא-יהודים לטבילה בים ואחרי שהם היו טובלים, היה מכריז עליהם שהם יהודים, יהודים יהודים! ואם אפשר, זה ייעשה במעמד גדול כולל הופעה של מרדכי בן דוד. כך ניתן לגייר 20,000 אנשים בשנה ואולי יותר.

גם אם היה ניתן לתרץ הליך כזה מבחינה הלכתית, אינני בטוח שאנו מעוניינים בזה. השינוי הנדרש מגר צדק הוא בעיקר שינוי נפשי - שנפשו תהיה נפש של יהודי שחושב ומרגיש כיהודי, ואין מדובר כאן רק בהליך טכני קר. החברה הישראלית עומדת היום בפני תופעות תרבותיות שהיו זרות למקומותינו עד העלייה האחרונה. אלימות קשה בין בני נוער, אלכוהוליזם, חוסר הזדהות בסיסית עם תכנים מלכדים של החברה הישראלית (יום העצמאות, שואה, יום כיפור ועוד). לו בעיה זו היתה נחלת היהודים בלבד מבין העולים, הייתי רואה בזה אתגר לאומי ממדרגה ראשונה לקרבם לתרבותנו, כי מדינת ישראל שייכת גם להם, ואנו מקבלים לפה כל יהודי שבא ללא בחינה של המניע שלו. אך נושאי בשורת השינוי לרעה בתרבות הישראלית הם לא-יהודים, ואני רשאי לשאול: וזאת למה לי? אנו צריכים שהמתגיירים יעברו תהליך נפשי מהותי, ואחד הגורמים הבלעדיים לתהליך כזה הוא גורם הזמן. אחרת אנו רק מרמים את עצמנו. נכון להיום, מועמד לגיור שהוא אפילו קצת רציני, יכול לעבור תהליך גיור שלם כולל בית דין, במשך כשנה. בשנה זו המתגייר עובר שנה אחת (בלבד!) של מעגל חיים יהודיים. אין אני רואה שום דרך אחרת לקצר זמן זה אלא למקרים בודדים היוצאים מן הכלל.

הליך מזורז טכני כלשהו לא יפתור את בעיית ההתערות האמיתית בתוך העם היהודי מתוך הזדהות עם ערכיה התרבותיים והמסורתיים.

כתוספת אספר שמספר פעמים שאלתי רבנים "מתקדמים" (גם המוגדרים אורתודוקסים וגם מזרמים נוספים), הדורשים גיורים יותר מזורזים ופתוחים, האם הם מוכנים לגייר אדם שיצא מבית הדין וילך לאכול חזיר. אף פעם לא קיבלתי תשובה ישירה. כל הדורשים הליך קצרצר וקל צריכים להיות כנים עם עצמם ולענות - כן.

4. המוטיבציה לגיור

יותר ממה שהעגל רוצה לינוק...

מניסיוני בהקמת גיור בכל רחבי הארץ ובעיקר בערים עם ריכוזי עולים, רוב העולים, לצערי, אינם מעוניינים בגיור. אפשר לנתח את הסיבות לכך מכמה כיוונים, וביניהם גם התדמית השלילית של עולם הרבנות בעיני העולים; אך הסיבה הפשוטה ביותר לדעתי נמצאת בשטח. מי שישתובב ברובע י"א באשדוד או בשכונות מסוימות בכרמיאל וכדו' יבחין שיש בארץ איים של רוסיה קטנה. בחנויות כולם דוברי רוסית כולל המוכרת והקונים, המוצרים מיובאים מרוסיה, השלטים על החנות כתובים ברוסית, וכך העולה לא מרגיש שום לחץ או צורך בגיור. את כל התנאים החומריים הוא מקבל מהמדינה כמו כל אזרח אחר (משכנתא, זכויות אזרח וכו'), ועל כן למה להתגייר, ובמיוחד אם צעד זה דורש מאמץ כלשהו? מעטים יחסית הם העולים שהנקודה היהודית לוחצת עליהם עד כדי כך שיעשו שינוי משמעותי בחייהם לטובת גיור.

כמובן, מצב זה אינו פותר אותנו מלעשות נפשות לגיור עד כמה שמותר, כיון שזהו אינטרס של העם היהודי אפילו יותר משל המתגייר, אך צריך להכיר במציאות ולהיזהר ממיסיונריות.

סוף דבר

לסיום, על מנת לאזן את הרושם מדבריי אלו, אני תומך בכיוון שכתב ד"ר אשר כהן, אך צריך להתקדם במסלול זה בזהירות מרובה.

אני סבור שעליית יהודי חמי"ע, והגרים שהתגיירו בארץ מתוכם הם תוספת חשובה לעם היהודי. מתוך עבודתי הכרתי עשרות גרי צדק נפלאים מתוך עולים אלו, שהעם היהודי היו חסר לולא ניתנה להם האפשרות להתגייר באמצעות מערכת טובה, ידידותית למשתמש, ולא בירוקרטית.